

Än blommar krisslan!

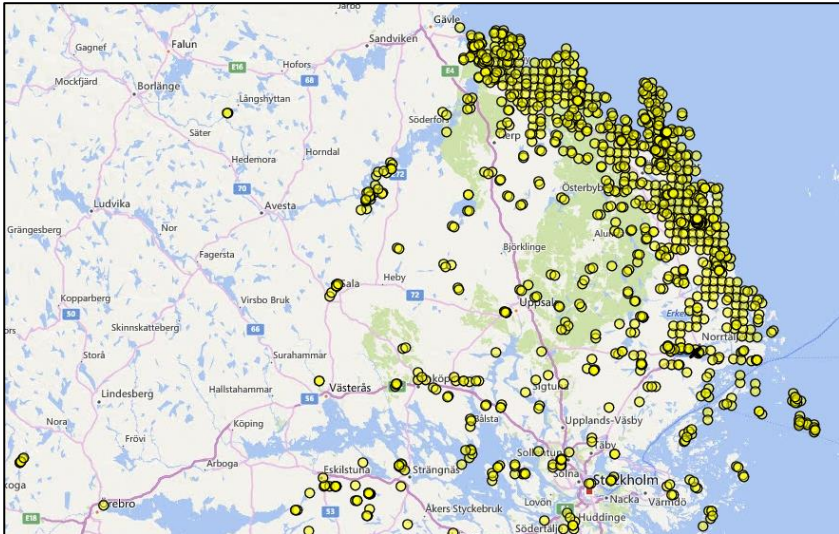
Staffan Jansson, Säter

En av de mest uppseendeväckande växtlokalerna i vårt landskap är förekomsten av krissla, *Inula salicina*, på den lilla ön Ratholmen i sjön Amungen, väster om Långshyttan. "Husby på en holme i Amungen" noterade 1861 den i naturaliekretsar smått legendariska kommissionslantmätaren C. G. Andersson. Uppgiften publicerades några år senare i Hartmans flora. Gunnar Samuelsson fann den "ytterst talrik" 1917 och Marika Dahllöv besökte lokalen 1988 och 1992. Under sommarens utfärd till trakten runt Amshyttan och Myckelby var det så dags att åter titta till växtplatsen. Vi kunde konstatera att inte mycket förändrats – i strandzonen runt en stor del av den lilla ön kryllar det av krisslor.

Krisslan är generellt en rätt ovanlig art i Sverige med rikast förekomst på Öland och Gotland, Västkusten, Västergötland och Mälardalen i vid bemärkelse. Ängsbackar, dikeskanter, skogsbryn och stränder med tidvis fuktig mark anges som växtplatser. Många källor anger den också som mer eller mindre kalkgynnad; dalalokalen verkar dock inte ge intrycket av att hysa någon rikare berggrund.

Vår lokal verkar också sakna något annat som finns på många håll, nämligen hävd i någon form. I det åtgärdsprogram som nämns nedan uppges att arten kräver mer eller mindre störd eller på annat sätt vegetationsfattig mark för att nya plantor ska kunna etablera sig. Det verkar logiskt att anta att mer eller mindre naturliga vattenståndsfluktuationer och kanske i viss mån även iserosion, på denna lokal kunnat ersätta slätter och bete. Väl etablerad ska också krisslan vara mycket konkurrenskraftig genom förmågan att bilda täta kloner. Genom detta tål den ohävd under lång tid, så länge detta inte leder till att ett tätt buskskikt eller hög markvegetation etableras. Arten anses inte hotad i dagslaget, men utan åtgärder bedömer åtgärdsprogrammets författare att antalet populationer kommer att minska drastiskt under de kommande 20–30 åren, eftersom flertalet populationer förekommer i igenväxningsmarker.

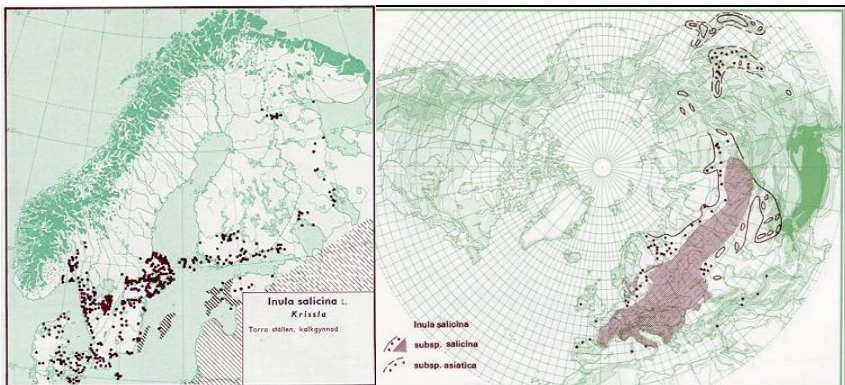
Det verkar rimligt att det är kopplingen till kalk som gör att den är jämförelsevis vanlig i kustlandet mellan Gävle och Norrtälje, men saknas helt i Värmland. Men hur ska vi då förklara att landets nordligaste utpost finns i en, ytligt sett, så trivial miljö? Och varför har de trivts så bra på

Utbredning av krissla i vårt närområde enligt rapporter till Artportalen 1990-2018. Som synes finns ett tydligt kärnområde vid upplands/gästrike-kusten, men också ett kluster av lokaler kring Färnebofjärden strax utanför landskapsgränsen.

Ratholmen under åtminstone 150 år, men inte runt sjön Amungen, i södra Dalarna i övrigt, eller för den delen i det kalkrika silurområdet?

Med bara Artportalens karta i ögonvrån kan man gissa att det är av klimatskäl som dalalokalen utgör den nordvästra utposten i landet. Med blicken lite höjd, exempelvis via kartan i Hulténs atlas (se nedan), konstaterar man dock att krisslan har potential att fortleva betydligt längre norrut. Den finns spridd kring sjön Onega i Ryssland och vidare norrut via en lokalgrupp nordost om finska Kuusamo till en extremlokal på sydsidan av Kolahalvön. På något sätt måste det finnas en koppling till miljö- och spridningsförhållanden under tiden efter isavsmältningen i utbredningsbilden. Det är inte utan att man funderar på om krisslan kan ha suttit där på sin lilla holme sedan den var en del av kustlandskapet för kanske 8000 år sedan?

Utbredning av krissla i norden och resten av världen.

Ytterligare en intressant faktor är att ett rätt stort antal insekter, varav flera rödlistade, lever på olika stadier av krissla. Naturvårdsverket har också tagit fram ett "Åtgärdsprogram för hotade insekter på krisslor 2014-2018". De flesta arterna är påtagligt sydliga fjärilar, men i programmet ingår även ett par sköldbaggar i släktet *Cassida*, med dokumenterade förekomster i norra Roslagen. Sannolikheten för att någon av dessa skulle finnas på dala-lokalen är förstås inte stor, men vi tar ändå tillfället i akt att tipsa våra entomologiska vänner om att kolla efter de svarta spillningsfläckar eller slingrande gnagspår av larver som åtgärdsprogrammet anger som lämpliga att söka efter vid inventering.

Krisslan på Ratholmen fotad av Staffan Jansson 2018.